

УДК 378.147

ДЄВІНА Н. Л.,
магістрантка спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
(Педагогіка вищої школи. Тьюторство),
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ У СТУДЕНТІВ-ТЬЮТОРІВ

Постановка проблеми. В сучасному суспільстві в сфері освіти підвищується роль новітніх технологій навчання як засобу підвищення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти. Особливу роль серед них відіграє саме активне навчання, що допомагає розвивати необхідні професійні здібності і якості.

Особливої уваги потребує підготовка майбутніх тьюторів, які б якісно виконували службові обов'язки під час своєї професійної діяльності. А досягти ж підвищення якості навчання в сучасних умовах можливо тільки завдяки застосуванню передових методик та технологій навчання і викладання. Важливим чинником підвищення рівня засвоєння знань є ідея активного впровадження в навчальний процес інтерактивних технологій. Інтерактивне навчання ґрунтується на педагогічній взаємодії з високим рівнем інтенсивності спілкування учасників, їхньої комунікації, обміну діяльностями, зміною та різноманітністю їх видів, форм і прийомів, цілеспрямованою рефлексією учасниками своєї діяльності та взаємодії, що відбулася [2, с. 21]. Це – різновид взаємонавчання, де студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами, які чітко розуміють, чим вони займаються, активно аналізують те, що знають, вміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання у вищій школі передбачає моделювання життєвих та виробничих ситуацій. Вважаємо, що використання інтерактивних технологій під час вивчення професійно-орієнтованих дисциплін у закладі вищої освіти дозволить здійснити викладання навчального матеріалу на якісно новому рівні. Серед інтерактивних технологій виокремлюємо ділову гру. Актуальність дослідження у сфері створення та впровадження ігрових форм навчання підтверджується тим, що більш як 40 країн світу ще в 1984 р. об'єднались в Асоціацію методів активного навчання «WACRA», яка дає можливість обмінюватись інформацією і досвідом досліджень щодо створення та впровадження методів активного навчання.

Мета статті – довести актуальність використання інтерактивних технологій навчання у формуванні професійних компетентностей у студентів-тьюторів, на прикладі ділової гри.

Аналіз наукових публікацій з проблеми. Гру як метод активного навчання в своїх роботах багато педагогів та психологів (А.Макаренко, В.Сухомлинський, Л.Виготський, Д.Ельконін, О.Леонтьєв, Г.Костюк, І.Коротяєва, А.Дьомін, П.Олійник, Н.Дівінська, В.Петрук, П.Щербань та ін.)

Останні десятиліття дидактичну гру досліджували Н.Ахметов, О.Вербицький, А.Деркач, А.Капська, І.Кобиляцький, О.Квасова, І.Коротяєв, Н.Коряк, Ю.Кулюкін, П.Нечипоренко, П.Підкасистий, В.Семенов, А.Тюков, О.Хоменко, О.Штепа, Л.Шубіна, С.Щедрак та ін. Використання ігрових форм навчання у вищій школі, зокрема під час професійної підготовки магістрантів та аспірантів вивчали О.Пометун, О.Пироженко та ін.

Виклад основного матеріалу. Згідно сучасних вимог освітньо-професійної програми, студент-тьютор повинен володіти глибокими знаннями та професійним мисленням, що обумовлює спрямованість навчального процесу вищої школи на використання таких інтерактивних форм і методів навчання, які б забезпечували формування знань і умінь, необхідних для підвищення професійної діяльності. Саме такою формою є ігрове навчання.

Ігрове навчання вивчали відомі педагоги минулого століття, а також сучасні діячі науки.

Ділову гру, як засіб розвитку пізнавальних і професійних інтересів студентів педагогічного вищого навчального закладу на матеріалі вивчення іноземної мови на немовних факультетах, досліджувала І.Б. Коротяєва. Проведене нею на базі Слов'янського державного педагогічного інституту дослідження показало, що ділові ігри, які використовувалися у формуючому експерименті, націлювали студентів на більш глибоке оволодіння знаннями, уміннями і навичками, необхідними педагогу, сприяли формуванню педагогічного мислення, понятійного і операційно-діяльнісного апарату, мовленнєвої культури вчителя. Вона вказує на те, що ініціативність та самостійність в ході навчальної діяльності з використанням ділових ігор знайшла своє відображення не лише у бажанні активно брати участь безпосередньо в іграх, але й виконувати творчі домашні завдання, спрямовані на більш глибоке оволодіння навчальним матеріалом, які потребують певних пошукових умінь і навичок[3]

Дослідники-науковці вказують на те, що ділова гра – це моделювання реальної діяльності у спеціально створеній проблемній ситуації. Вона є засобом і методом підготовки та адаптації до трудової діяльності і соціальних контактів, методом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних завдань, структуруванню системи ділових стосунків учасників. Її конструктивні елементи – проектування реальності, активність учасників, відповідний психологічний клімат, міжособистісне та між групове спілкування, вирішення сформульованих на початку гри проблем. У контексті професійної діяльності ділову гру ми розуміємо як метод навчання, що забезпечує досягнення навчальної мети через відтворення професійної діяльності тьюторів в умовах, що імітують реальні процеси і формують у студентів практичні уміння та професійне мислення. Для досягнення поставлених навчальних цілей в діловій грі передбачають реалізацію п'яти психолого-педагогічних принципів: імітаційного моделювання; проблемності змісту імітаційної моделі; рольової взаємодії у сумісній діяльності; діалогічного спілкування; двоплановості ігрової навчальної діяльності [4, с. 10].

Імітаційне моделювання передбачає розробку імітаційної моделі майбутньої діяльності.

Моделювання у грі – це створення макетів, які замінюють об'єкти реальної ситуації. Модель гри реалізується, приводиться в дію за допомогою її правил. Моделювання ситуації реалізується завдяки діям учасників гри. Моделювання реальних умов діяльності людини у всьому різноманітті службових, соціальних та особистісних зв'язків є основою методів активного навчання.

Проблемність змісту гри передбачає, що у предметний матеріал гри закладають навчальні проблеми, побудовані у вигляді системи ігрових завдань, які містять певний тип протиріч, що неодмінно потребують вирішення в ході гри. Сумісна діяльність в ході гри базується на імітації фахових функцій через рольову взаємодію.

Розрізняють педагогічні цілі ділової гри: такі, що полягають у формуванні професійної компетентності, та ігрові цілі такі, що роблять навчальний процес ігровим. Тільки при збалансованості педагогічних цілей гра розвиває особистість майбутнього фахівця, тобто власне є діловою грою.

Основа ділової гри – створення імітаційної й ігрової моделей. Отже, імітаційна модель відображає обраний фрагмент реальної дійсності, який можна назвати прототипом чи об'єктом імітації, задаючи предметний контекст професійної діяльності фахівця у навчальному процесі. Ігрова модель є фактично способом опису роботи учасників, що передає соціальний контекст професійної діяльності майбутніх фахівців. Ділова гра – ефективний метод навчання, однак свою роль вона може відігравати тільки в тоді, коли тема гри, проблеми, які в ній вирішуються, тісно пов'язані з цілями і завданнями, що відповідають фахівцям певного профілю [5].

Сутність ділової гри полягає у відтворенні предметного і соціального змісту професійної діяльності. Метою ділової гри є формування уяви майбутніх фахівців про професійну діяльність і її динаміку, а завданнями – підвищення інтересу до майбутньої професії, стимулювання до якісного оволодіння професійними знаннями і вміннями, розвиток професійної і соціальної компетентності тощо. Предметним змістом гри є імітація конкретних умов, а також діяльності й стосунків залучених до цього фахівців. Основний засіб включення партнерів до спільної діяльності й одночасно засобом створення й вирішення ігрових проблемних ситуацій – це двостороннє й багатостороннє спілкування, що забезпечує можливість вироблення індивідуальних і групових рішень, досягнення проміжних й кінцевих результатів гри.

Ділова гра є комплексною, багатофункціональною дією, у межах якої сполучено декілька взаємопов'язаних видів діяльності: аналіз і пошук вирішення проблем, навчання, розвиток, дослідження, консультування, формування колективної взаємодії. Цей метод розкриває особистісний потенціал: кожен учасник може продіагностувати свої можливості поодиноці, а також і в спільній діяльності з іншими учасниками [6, с. 102]. У процесі гри створюються умови для розкриття особистості, адже учасники входять у роль і беруть на себе певні обов'язки. Роль спонукає до імпровізації з максимальним використанням наданих можливостей, знань. Ефективність гри залежить від творчого підходу до своєї ролі, свободи в ігрових діях. Саме ділова гра розкриває потребу особистості в реалізації своїх можливостей. Ролі і функції гравців повинні адекватно відображати «посадову картину» того фрагмента професійної діяльності, що моделюється в грі. Відповідно правила гри відображають характеристики реальних процесів і явищ, що мають місце у прототипах дійсності, що моделюється. Спираючись на загальну типологію, нині найважливішими ознаками ділових ігор вважають: цільове призначення гри, широту тематичних меж, імітувальні контекстно-орієнтовані області, ступінь свободи рішень, рівень невизначеності рішень, характер комунікацій між учасниками, ступінь відкритості гри, інструментарій гри, комплексність моделі, що використовується, форму її проведення тощо. Організація та проведення ділової гри це дуже тривалий і трудомісткий процес. Можна визначити загальні умови організації та проведення ділової гри в процесі підготовки майбутніх фахівців [7, с. 154]:

- кожна ділова гра повинна переслідувати певну мету (вибір мети є суттєвим етапом при підготовці проведення ділової гри і обов'язково має зацікавити учасників);
- тема гри повинна бути вагомю, представляти значний практичний і навчальний інтерес;
- повинен бути динамічний процес відтворення реальності (під час ділової гри учасники мають ставитись до завдання як до реальної проблеми);
- ділові ігри мають бути систематичними та попередньо плануватись (учасники повинні мати час для ознайомлення з темою гри та підготовки до неї);
- варто враховувати безперервність ділових ігор (під час ділової гри учасників нічого не повинно відволікати);
- необхідно визначити достатню кількість вправ для закріплення того чи іншого вміння, бо зайві вправи призводять до зниження активності, уваги, а отже, і до

погіршення якості роботи (під час виконання поставленого завдання учасників в жодному разі не можна перевантажувати);

- не можна перетворювати гру на самоціль (суттєвим є розуміння ходу дій, вчинків гри, вміння їх аналізувати, узагальнювати, робити правильні висновки тощо);
- для досягнення успіху ділової гри потрібна хороша підготовка її учасників, готовність змагатися, гласність, висока керованість.

Методика проведення ділових ігор має різнобічний характер, що залежить від специфіки тієї чи іншої дисципліни. Але у будь-якому разі ігри проводяться за певною моделлю, яка складається з таких основних етапів: – підготовка ділової гри: вибір теми та розробка методичної документації; – підготовка учасників гри, ознайомлення з правилами та рекомендаціями для гравців;

– проведення гри; аналіз, обговорення та оцінка результатів гри.

У підготовці ділової гри можна визначити наступні операції:

- вибір теми й діагностика вихідної ситуації – темою гри може бути практично будь-який розділ навчального курсу; бажаним є те, щоб ігровий матеріал був орієнтований на формування навичок професійної діяльності; • діагностика рівня психологічної та навчальної підготовки студентів;

- визначення структури гри - структура визначається з урахуванням цілей, задач, теми, кількості учасників та рівня їх підготовки;

- діагностика ігрових якостей учасників ділової гри – проведення занять в ігровій формі буде ефективнішим, якщо дії викладача звернені не до абстрактного, а до конкретного учасника або групи;

- діагностика об'єктивних обставин – у цьому разі розглядається питання, де, як, коли та за яких умов, з якими предметами буде проходити гра, тобто оцінюючи її зовнішні атрибути (аудиторія, технічні засоби навчання, навчальне заняття за розкладом та ін.);

- виявлення можливих варіантів перебігу гри, вибір оптимального варіанту з урахуванням специфіки задіяного колективу;

- визначення завдань для самостійної роботи з метою поглиблення знань та умінь, отриманих у процесі гри.

Педагогічні цілі проведення ділової гри включають: закріплення системи знань у сфері конструювання ділової гри; вироблення системних умінь щодо конструювання ділової гри; обмін досвідом створення ділових ігор; удосконалення навичок ухвалення колективних рішень; розвиток комунікативних рішень; наявність творчого мислення; виховання індивідуального стилю поведінки у процесі взаємодії з учасниками.

Відзначимо такі особливості впровадження ділової гри в навчальний процес:

- наявність спеціально створених умов навчального середовища, в яких учасники не можуть не діяти, залишатися сторонніми глядачами, досягається використанням відповідних дидактичних матеріалів, методів та засобів навчання;

- активна діяльність студентів, зумовлена бажанням отримати знання та забезпечена мобілізацією резервних здібностей і відповідною мотивацією; • індивідуальний підхід до кожного учасника навчального процесу, що передбачає зацікавленість викладача розвитком особистісних рис курсантів;

- позитивний емоційний фон діяльності, що дає змогу перетворити навчання як важку наполегливу працю в процес, який викликає позитивне сприйняття.

Ділова гра належить до активних методів навчання, що забезпечують активну творчу діяльність студента, створюють умови для підвищеної мотивації та емоційності, розвивають критичне мислення. Ділова гра як засіб навчання відрізняється від пасивних методів, оскільки має можливість продемонструвати в короткі терміни динаміку ситуаційних змін і багатоваріантність розв'язання

поставлених задач. Результати, одержані під час ділової гри, можуть бути узагальнені, проаналізовані та співставлені, що значно підвищує рівень підготовки. Застосування ділових ігор дає змогу максимально наблизити навчальний процес до практичної діяльності, приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої пропозиції, розвивати в учасників гри колективізм та відчуття команди, отримати результати за обмежений час тощо. Моделюючи або імітуючи умови і динаміку відносин, ділова гра служить засобом інтенсифікації навчального процесу.

Не дивлячись на значну кількість робіт, присвячених розробці та впровадженню ділових ігор, ми можемо зробити висновок про те, що на сьогоднішній день ще недостатньо уваги приділяється питанням розробки та впровадження інтерактивних педагогічних технологій у професійній підготовці студентів-тьюторів.

Це викликано, на нашу думку тим, що проведення ділової гри - дуже трудомісткий процес і вимагає від викладача ретельної підготовки, формування методичного забезпечення для проведення гри, розробки сценарію та плану заняття. Необхідно зазначити, що для цієї форми проведення занять дуже важливим є вміння викладача створювати в аудиторії певну творчу атмосферу і навчати студентів творчого спілкування. Викладачеві треба бути співучасником загального колективного дійства.

Висновки. Ігрова форма навчання як основна інтерактивна педагогічна технологія набуває широкого розповсюдження у закладах вищої освіти України. Проведений аналіз наукових джерел показує, що багато вітчизняних авторів досліджували питання ігрового навчання у освітньому процесі вищої школи. І в цілому, ігрове навчання сприймається науковцями позитивно, як інноваційний, актуальний та інтерактивний метод навчання. Його перевагами є підвищення мотивації студентів до навчання в наслідок використання методів, які формують необхідні професійні та психологічні якості, такі як здатність до співпраці, креативність, гнучкість розумових здібностей. Як недолік застосування методу автори визначають трудомісткість методу та необхідність наявності досвіду викладача для його застосування, а також неможливість використання ігрового методу як провідного у навчанні. Проте, більшість авторів вважають, що ігровий метод є прогресивним, а його застосування гарантує виведення системи підготовки українських студентів-тьюторів відповідно до європейських освітніх стандартів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козяр М. М. Екстремально-професійна підготовка до діяльності у надзвичайних ситуаціях / М. М. Козяр. – Львів: Сполом, 2004. – 374 с
2. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : метод. посібник / авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: АПН, 2002. – 135 с.
3. Коротяева И.Б. Деловая игра как средство развития познавательных и профессиональных интересов студентов педагогического вуза: На материалах изучения иностранного языка на неязыковых факультетах : Автореф. дис...к.пед.н.: 13.00.01 / Коротяева И.Б.; Киевский педагогический институт имени А.М.Горького. - К., 1989. - 24 с.
4. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / З. Н. Курлянд. – К.: Знання, 2005. – 399 с.
5. Яворська Ж. Ділові ігри та їх роль у підготовці сучасних фахівців / Ж. Яворська // Вісник Львівського університету. – 2005. – Вип. 19. – С. 241–246.
6. Беспалько В. П. Педагогіка и прогрессивные технологии обучения / В.П. Беспалько. – М.: Просвещение, 1995. – 208 с.
7. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : метод. пособие / А. А. Вербицкий – М.: Высшая. школа, 1991. – 207 с.

Девіна Наталія Леонідівна. Актуальність використання інтерактивних педагогічних технологій навчання у формуванні професійних умінь у студентів-тьюторів.

У статті подано аналіз основних технологій інтерактивного навчання, які використовуються і можуть бути використані у вищих навчальних закладах під час формування професійних умінь студентів-тьюторів.

Ключові слова: інноваційні технології навчання, ігрове навчання, ділова гра

Devina Natalia. The relevance of the use of interactive pedagogical learning technologies in the formation of professional skills among students-tutors.

In article gives an analysis of the main technologies of interactive learning, which are used and can be used in university educational institutions during the formation of professional skills for students-tutors.

Key words: innovative learning technologies, game learning, business game

УДК 378: 37.091.12.011.3-051

ДІВІНСЬКА Н. О.,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інституту вищої освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА

У сучасному інформаційному просторі мовна компетентність грає значну роль і виступає важливим інструментом, завдяки якому можна налагоджувати контакти з іншими людьми. Алжирська дослідниця Rekia Falit вважає, що ніщо так не впливає на наше мислення, дії та можливості, як мовна компетентність, вчена зазначає «...той, хто регулярно вдосконалює власний словник і здатність висловлюватись, випереджає свій потенціал, що дозволяє досягати звичайні цілі. В найгіршому випадку відсутня здатність говорити призводить до неможливості орієнтуватися у насправді складному світі» [11].

В одному зі звітів Постійної конференції міністрів освіти і культури Федеративної республіки Німеччини (КМК) від 08.12.2011 року були зазначені основні цілі іншомовної компетентності:

1. Розповсюдження багатомовності.
2. Зміцнення культурної різноманітності Європи.
3. Сприяння мобільності та інтеграції.
4. Підготовка до професійної діяльності та ведення міжнародного бізнесу

[10].

Ці цілі можуть бути досягнуті завдяки вивченню іноземних мов, навчання яким має починатися ще у початковій школі. Передбачається, що рівень засвоєної першої іноземної мови має бути достатнім, для того, щоб її застосовувати як робочу.

У Рекомендаціях Ради Європи зазначено «використання мови, в тому числі її вивчення, включає в себе дії, що виконуються особами, які в ролі окремих індивідів розвивають ряд компетенцій, як загальних, так і комунікативних мовленнєвих компетенцій. Сформовані компетенції використовуються в міру необхідності у різних контекстах залежно від різних умов та різних потреб для здійснення різних видів мовленнєвої діяльності» [4, с. 9].

Оскільки іншомовна компетентність необхідна науково-педагогічному працівнику для того, щоб ефективно здійснювати міжкультурну і міжособистісну комунікацію з представниками інших країн і використовувати іноземну мову у власній професійній діяльності, стає зрозумілим, що міжнародна співпраця у свою чергу грає важливу роль у її розвитку.